

KJAK

Adam Smith og Eysturoyartunnilin

Zakarias Wang

Fremsti liberalisturin er Adam Smith, sum í 1776 gav út bókina “Um eyð tjóðanna”. Har kannar hann hvørji politisk tiltøk kunnu fremja vælferðina.

Hann sigur, at umráðandi er at hava privatan ognarrætt til jørð og aðrar framleiðslu-faktorar, og at kappingin skal vera frí. Tær væl riknu fyrítøkurnar skulu fáa frið at vaksa, og tað kemur ikki upp á tal, at tað almenna skal geva studning fyri at halda teimum vánaliga riknu fyrítøkunum uppi.

Adam Smith doyði í 1790. Hann var alt lívið sera áhugaður fyri øllum nýggjum, og heystið fyri var hann á eini samkomu, har lut taka-

rarnir í tí sonevndu Stanley-kanningarferðini søgdu frá ferð síni til Føroya og Íslands.

Um so var, at harra Smith reistist úr síni grøv og hoyrði um tað, sum nú er um at henda í Føroyum, har ein privat fyrítøka fer at gera eina nýggja farleið millum Eysturoynna og Streymoyinna, so skuldu vit trúð, at hann fegnaðist um, at føroyingar høvdu lært nakað av sær.

Men verður hugt eftir nærri hvar hann sigur, so vísir tað seg, at hann als ikki hevði fegnast um hetta tiltak, tí føroyingar hava fullkomuliga misskilt boðskap hansara.

Í bók síni viðger hann nevnliga hvør rætti mátin er at skipa samferðsluna.

Sum hann ger vart við, eru havnir tann týðningarmesti liðurin í samferðsluni, tí uttan havnir ber als ikki til hjá fyrítøkum at mennast og trívast.

Men havnir eru natúrlig monopol. Tað ber jú ikki til

at gera tær allastaðni.

Um so er, at ein privat fyrítøka er eigari av eini havn, so kann hon taka eitt størri gjald enn útreiðslur av rakstrinum eru og sostatt fáa ein monopolvinning, sum fyrítøkan kann nýta til íløgur í øðrum fyrítøkum. Hervið verður kappingin reingd, tí havnaeigarin fær ein fyrimun av síni monopolstøðu.

Fyri at sleppa undan hesari reinging av tí fríu kappingina segði Adam Smith, at natúrlig monopol ikki skulu vera rikin av privatum fyrítøkum, men av almennum fyrítøkum.

Hetta sjónarmiðið hjá Adam Smith hava vit í Føroyum tikið til eftirtektar, og tí er tað, at vit í kommunum okkara hava serligar havnar-fyrítøkur, sum ikki er ogn hjá kommununi, men eru sjálvstøðugar fyrítøkur við sínum egna roknskapi yvir inntøkur og útreiðslur. Hevur fyrítøkan vinning, skal upphæddin bert nýtast til havnina sjálva. Bý- ella bygðaráðið kann ikki leggjast

á henda vinningin fyri at minka um útreiðslurnar hjá skattaborgarunum.

Somuleiðis hava vit eitt serligt stýri fyri okkara flogvøll. Hann er eisini ein almenn fyrítøka. Endamálið við henni er at tryggja, at kappingin millum fyrítøkurnar er frí.

Tað sum Adam Smith hevði sagt um Eysturoyartunnilin, er tí, at hann er eitt natúrligt monopol, tí fyri tey, sum búgva í nánd av tunlinum, loysir einki annað seg enn at koyra gjøgnum hann. Tann vandin, sum Adam Smith vísti á, er at henda monopolfyrítøka fer at taka eitt hægri nýtslugjald, enn íløgu-og rakstrarkostnaðurin er, og eingin hevur nakra vissu fyri, hvagar vinningurin fer. Lítið útlit er ið hvussu er fyri, at hann fer til tunnilin sjálvan!

Einki er tí at ivast í, at Adam Smith hevði sagt, at sjálvt um ein privatur íleggjari kom og bjóðaði sær til at gera henda tunnil, uttan at tað almenna yvirhøvur hevði

nakað við verkætlanina at gera, so hevði tað verið skeivt at tikið av tilboðnum, tí tað hevði verið kappingarreingjandi.

Verður so litið nærri at tí, sum nú er um at henda, so vísir tað seg, at tað privata felagið ikki er serliga privat. Hevði tað veruliga verið privat, so kundi eitt annað privat felag sjálvandi gjørt ein annan tunnil, sum kundi kappast við tann fyrra við at bjóða lægri nýtslugjald. Hesum verður forðað fyri við tí lóggávu, sum løgtingið nú samtykkir, tí løgtingið fer at geva privata felagnum einkarætt.

Talan er tí ikki bert um tað, sum Adam Smith segði vera eitt natúrligt monopol, men beinleiðis um eitt lógásett privat monopol. Hesi kenna vit frá søgu okkara, har Gabel-monopolhandilin fekk mangan feitan bita úr Føroyum.

Gabel fekk tó ikki sitt monopol frá føroyingum, men frá kongi.

Nú eru tað okkara egnu

landsmenn, sum geva nútíðar Gabel monopolið og vinningin av at geva einari privatari fyrítøku loyvi at leggja skatt á okkum.

Einki er at ivast í, at Adam Smith hevði skundað sær aftur í grøvina, um hann hevði sæð blinda liðið latið sær hetta lynda.

Frælsisneisti í 100 ár!

Páll á Reynatúgvu

Í dag hevði Erlendur Patursson verið 100 ár, um hann framvegis var okkara millum. Eingin hevur í nýggjari tíð verið so bjartur viti á leiðini móti frælsa landinum Føroyar, sum Erlendur. Hann var, og er framvegis, ímyndin av hugsjónini um at í Føroyum skulu føroyingar ráða.

At landið er okkara, at ábyrgdin at gagnnýta møguleikarnar á vøkru oyggjum er okkara, og at skyldan at mynda framtíðina hjá komandi ættarliðnum av føroyingum býr í føroyskum

barmi. Tað er leiðin móti framburði.

Erlendur var javnan á gátt hjá okkum á Reynatúgvu. Pápi mín, sum var 5 ár yngri, stillaði upp saman við Erlendi, fyri Tjóðveldisflokkinn í Sandoyinni. Onkuntið var stutt millum teir, men Erlendur dróg longra stráid, og var valdur í Sandoyar Valdømi, til hann valdi at stilla upp í Suðurstreymoy. Vinarbondini teirra milllum hildu til deyðin skilti gøturnar.

Tjóðarfrælsi Føroyinga og viðurskiftini hjá fiskimannafamiljuni, eru millum fremstu varðar sum Erlendur hevur sett eftir seg á politiska vígvøllinum. Útflytingin av fiskimarkinum er ein virðiligur varði eftir Erlend, og Norðurlandahúsið somuleiðis. Einki er kortini týðningarmiklari enn støðuga arbeiðið at sáa treysti, árræði og vitan í føroyska fólkið, sum

Erlendur so hegnisliga megnaði, hóast stríðið mangan man hava verið einsligt og køvandi.

Frælsisneistin livir enn í Føroyum, og kenni eg meg hepnan at vera partur av sterka frælsisliðnum. Tí liði, sum uttan mun til ágang og brotasjógvar, stevnir móti sjálvsagda málinum, at skipa Føroyar sum okkara land, og okkara ábyrgd.

Ein dag, og hann er ikki fjarur, útinna vit verkið, sum Erlendur og hansara lið gróðursettu í føroyska fólkinum. Tí í hjørtum okkara býr frælsið.

Um gerð av undirsjóvar-tunnlum

Jens Pauli í Dali Leynar

Allir undirsjóvarntunlar eiga at verða lagdir í eitt felag, soleiðis at tað verður figgjarliga lættari at binda flestu av oyggjum okkara saman í eitt samferðslukervi. Landsstýrið og Løgtingið eiga ikki bara at hugsa um miðstaðarþekið, men í størri mun um tær oyggjar, ið einki fast samband hava við meginþekið. Eftir tí ein hevur fingið at vita í fjølmíðlunum, er ódýrasta

loysnin at tað verður eitt alment felag, ið hevur ábyrgdina av tunnilsgerðini.

Fyrst eigur at verða farið undir Eysturoyartunnilin og síðani Sandoyartunnilin.

Fyri nøkrum døgum síðani sigur løgtingsmaðurin Jákup Mikkelsen í lesarabrævi, at bara lán-ið í teimum báðum gjørdum tunlunum kunnu roknað upp í kostnaðin av teimum; men hetta upphald er heilt burturvið. Tað eru ikki noringar og vágafólk einsamøll, ið gjalda tunlarnar, men eisini øll onnur, ið nýta teir og gjalda skatt í Føroyum.

Eftir tí ein hevur frætt í fjølmíðlunum verður renta av ætlaðu lántøkuni 9,8 prosent, tað er ov dýrt, nú renturnar eru so lágar.

Landsstýrið og løgting

kunnu ikki loyva sær at góðtaka ein sáttmála, sum almenningurin onki fær at vita um, og ívaleyست ikki tolir dagsins ljós. hendan skulu tingfólk góðtaka, uttan reiðiliga at vita, hvat stendur í sáttmálanum, (atkvøða við bindi fyri eygunum og uttan at vita hvat tey góðtaka).